

UIT EIGEN KRING

† Mr. Nic. Beckers. — Op 19 augustus overleed te Sittard Mr. Nic. Beckers, een van onze oudste leden. Nog student zijnde te Leiden werd hij in 1913 lid van ons Genootschap en is ons sinds dien trouw gebleven. Wij zijn hem daar zeer dankbaar voor. Hij ruste in vrede.

Ir. Raedts ereburger van Heerlen. — Op zaterdag 5 september heeft Ir. C. E. P. M. Raedts afscheid genomen als directeur van de Oranje-Nassaumijnen. Twee dagen later werd hij door de gemeenteraad van Heerlen benoemd tot ereburger van de stad vanwege zijn grote verdiensten op cultureel en sociaal gebied. Wij wensen hem van harte geluk met deze eervolle onderscheiding.

NIEUWE LEDEN

J. Betrie, Maaslandlaan 48, Weert. - G. Goldschmidt, Alphons Boostenlaan 28, Weert. - C. Janssen, Louis Regoutstraat 28, Weert. - J. Rijntjes, St. Jozeflaan 185, Weert. - Raoul Vermeulen, Kl. Looiersstr. 10, Maastricht. - E. H. Oosterwijk, Amstelveenseweg 241, Amsterdam. - Dr. J. de Bloeme, Bussummergrintweg 38, Hilversum. - Mej. C. de Rooy, Wilhelminasingel 111, Maastricht.

VERSLAGEN
VAN DE MAANDVERGADERINGEN

te Maastricht op woensdag 2 september 1964

Bij de opening maakt de voorzitter melding van enige schriftelijk binnengekomen mededelingen: van de heer Maassen uit Montfort:

In het Kranenbroek te Pey-Echt werd op 20 maart j.l. een dode kraanvogel gevonden. 's Avonds tevoren werd hier een troep pleisterende „kroenekranen” waargenomen. Te Montfort werd op 14 april j.l. een dode kruisbek gevonden; de vogel bleek een gebroken pootje te hebben. Op 15 april werd te Montfort een ringmus geschoten, die geringd was op 26 oktober 1963 te Poulseur, bij Luik. Te Montfort werd op 3 augustus j.l. weer een hamster gevangen. De burcht, waar het dier uit opge-

graven werd, bevatte een hoeveelheid gerst. Over de vlinder *Hipparchia statilinus* Hufn., gevangen op de Hoge Veluwe op 15 augustus 1964 in het Pampelsezand, waar deze soort dit jaar met honderden vloog. Het biotoop, zeer droge zandgrond, waarvan de bodem bedekt is met mossen, buntgras, en schapezwenkgras, dus stuifzandgebieden. De soort werd door Latiers en Maurissen in Limburg verzameld te Horn, Venlo, Roermond. Door het verdwijnen van de stuifzandgebieden verdween ook de vlinder uit Limburg. Wim Maassen biedt een exemplaar van deze soort namens zijn vader aan het museum aan.

De heer J. Willems maakt melding van enige vogelwaarnemingen: in het natuurreservaat de Grote Moost in de omgeving van Ospel op 20 juli 1964 twee keer een woudaapje; tegen het vallen van de avond twee slechtvalken. Beide vogels bleven lange tijd boven hetzelfde stuk van de peel vliegen, en gingen af en toe op de grond zitten. Het lijkt daarom niet uitgesloten dat het hier een broedgeval betrof. Op dinsdag 21 juli 1964 zag hij tenslotte een kwartelkoning nabij de meeuwenkolonie, in de Ospelerpeel.

De heer Geurts maakt melding van twee waarnemingen van kwartels te Echt in 1964, waar deze vogelsoort al jaren niet meer gehoord was. Hij signaleert een ernstige achteruitgang van patrijzen, en schrijft dit toe aan het toenemende gebruik van landbouwvergiften. Fazanten schijnen daar veel minder onder te lijden, de stand is normaal. Hij toont een tweetal gallen van een boorvlieg op akkerdistel: *Urophora cardui* L. Van beide geslachten toont hij een opgezet exemplaar, evenals van *Xyphosia milioria*, de akkerverdistel-boorvlieg. Deze vliegen vliegen graag op bloemhoofdjes van composieten: distels, kruiskruid, havikskruid, margriet, klis, kruisdistel, leeuwentand, tandzaad, alsem, melkdistel, hoefblad, korenbloem; de larven vormen vaak gallen in bloemknoppen van deze planten. De boorvliegen zijn te herkennen aan hun prachtige vleugelpatroon; en te onderscheiden van de prachtvliegen door de beharing van de kop. Als voorbeeld van de laatste worden getoond: *Myennis octopunctata* Coq., en *Meliera crassicornis*, van beide soorten beide geslachten. Alle getoonde exemplaren worden geschonken voor de museumcollectie.

De heer van Noorden vraagt of er ook in het dierenrijk voorbeelden zijn van galachtige vormen: proliferaties, die de inwonende parasiet beschermen en voeden. Dr. Schulte meent deze vraag ontkennend te moeten beantwoorden. Pater Wasmann sprak van „altruïstische vormen”, en heeft hier finalistische theorieën aan verbonden. In de gal ontwikkelt de larve zich meestal nog voor de winter tot volwassen staat, nadat de larve zich een weg heeft gegeten tot dicht onder de opperhuid van de gal. Het imago verschijnt in de regel in de tijd dat de waardplant gaat bloeien.

De heer W. Felder komt terug op de graafgangen in krijtafzettingen, waarover hij gesproken heeft in de vergadering te Maastricht op 1 juli 1964: Hij toont een graafgang in het centrum van een vuursteenpijp uit het Maas-trichtse krijt. Kennelijk heeft de vuursteenvorming plaats gehad rondom het vreemde materiaal, dat in de gang aanwezig was. Vervolgens uit het Akens zand concreties van wel een halve meter in doorsnede en soms wel 4 m lang, gevormd rondom het Hervens materiaal, dat hier in de gangen aanwezig is. En tenslotte Gyrolithes uit de buurt van Visé, waar een band van dergelijke graafgangen aanwezig is in glauconiethoudende klei van soms wel een halve meter dikte. Deze graafgangen worden aangezien voor die van echte wormen. In dit verband wijst de heer van Noorden erop, dat ook in recente tijden veranderingen in het gesteente rondom graafgangen van wormen kunnen worden geconstateerd, bijv. bruine verkleuringen in blauwe zeeklei in de wand van de gangen van de zeepier. Deze worden veroorzaakt door oxydatie van ijzerverbindingen, en zijn mogelijk doordat door de gang water circuleert, waarin zuurstof aanwezig is. Daarvoor moet de gang dus van boven open zijn. Concreties die geïsoleerd in een gesteente ontstaan moeten materiaal aangevoerd krijgen door het gesteente heen, iets dergelijks als bij druipsteen.

De heer Grégoire heeft een vogelwaarneming: op 23 augustus zag hij om 8.30 uur tussen de zijgevels van twee op een afstand van 6 m van elkaar gelegen woningen in de gemeente Heer een groepje huiszwaluwen van 20 à 25 stuks. De dieren scheerden telkens langs de naar het westen gekeerde zijgevel van een dezer wonin-

gen, en deden schijnbaar wanhopige pogingen om neer te strijken in de topdriehoek onder het ongeveer 30 cm vooruitspringende dak, alsof zij daar beschutting wilden zoeken. Het viel hem op dat de er tegenover liggende gevel, die er precies zo uit ziet, maar op het oosten gericht is, niet de minste aantrekkingskracht uitoefende. Om 8.40 uur was een deel van de groep neergestreken op een tweetal T.V.-antennes op beledende daken, maar tevens waren er ook weer andere zwaluwen van elders komen aanvliegen, zodat de groep groeide tot wel 60 à 70 stuks, om 8.50 uur. Een deel streek neer op de antennes maar een ander deel zette de vlucht naar de driehoek van het dak voort. Desgevraagd deelde de heer Mommers hem mede, dat de geconstateerde gedragingen normaal zijn voor zwaluwen die gaan trekken. Dit trekgedrag is dit jaar reeds vroeg geconstateerd, en is kennelijk een gevolg van de mooie zomer. De heer van Noorden merkt op dat in 1963 de trek laat inzette, hetgeen hij toeschreef aan de slechte zomer van dat jaar.

De heer Kemp heeft vogelwaarnemingen: Op 7 mei j.l. zagen de heer Heerkens Thijssen en hij in de Ospelerpeel drie dwergmeeuwen, *Larus minutus*. De dieren waren in onvolwassen kled. Op 16 mei j.l. nam hij ten noorden van Roermond langdurig en onder gunstige omstandigheden met de kijker waar een strandplevier, *Charadrius alexandrinus*. Het dier was zeer duidelijk getekend, zodat het een volwassen mannetje betrof. Op 22 augustus ontdekte hij in de Ospelsepeel onder de gemeente Asten een breedbekstrandloper, *Limicola falcinellus*. Enkele leden van de Wielewaal, afd. Maasland, waren het met deze determinatie eens, evenals de heren Notermans en de Bruyn uit Venlo en de heer van Bree van het Staatsbosbeheer, die door hem op deze vogel geattendeerd waren.

De heer Heerkens Thijssen vond op een fabrieksterrein te Wijk-Maastricht op 27 juli het nest van een kuifleeuwerik met zwaar bebroede eieren. De heer Mommers nam ooievaars waar te Bemelen en te Berg en Terblijt, in totaal 13 stuks tussen 13 en 19 augustus. In juni werden te Rothem en te Meerssen jonge putters gezien, zodat hier waarschijnlijk putters hebben gebroed. De heer Gijtenbeek toont een hamster, op 28 augustus dood gevonden op de St. Pieters-

berg, achter de oude kerk van St. Pieter. Deze soort komt dus nog in deze omgeving voor. **Wim Maassen** heeft slakjes verzameld te Montfort in een slootje: het bronslakje, *Aplexa hypnorum*, op 21 juli j.l. Waarschijnlijk is dit dier nog niet eerder in Limburg verzameld.

Aan het einde van de avond toont de heer **Grégoire** diverse planten, die hij in en bij Maas-tricht verzameld heeft: Rechte beukvaren, *Dryopteris robertiana*, gevonden op 17 augustus j.l. op een muurtje in het centrum van Maastricht. Liggend glaskruid, *Parietaria ramiflora*, van de muren van het oude fort Randwijck op de oostelijke maasoever. Glaskruid, *P. officinalis*, van de oostelijke kademuur van de Maas. Kalketrip, *Centaurea calcitrapa*, van de Maasmolendijk, waar een tiental exemplaren stand houdt, ondanks druk verkeer en wegverharding.

Verder toont hij enige planten, gevonden op braakliggende terreinen in de gemeente Heer, resp. op het aansluitende gedeelte van de gemeente Maastricht, oostelijk van de Heerderweg, resp. op de waterkerende dijk die de Maaspuntweg met de Heerderweg verbindt: Kruisbladwolfsmelk, *Euphorbia lathyrus*, ook wel genoemd koffieboonwolfsmelk, springkruid, duivelsdrek, duivelsmelk, kakboon, en in Zuid-Limburg molkruid. De plant is afkomstig uit Zuid-Europa, doch is in Nederland reeds lang aangeplant als geneeskrachtig gewas: de zaden werden gebruikt als laxermiddel en als huismiddel om braken op te wekken. Men leze hierover wat Dodonaeus heeft geschreven: zie M. C. Blöte: De Geurende kruidhof, pag. 136. Tegenwoordig wordt de soort wel eens aangeplant om woelratten te bestrijden, overigens zonder veel succes. Canadese guldenroede, *Solidago canadensis*, praktisch op elk bouwterrein te vinden in de gemeente Heer, en op vele punten langs de Maas in België en Nederland. Klein springzaad *Impatiens parviflora*, afkomstig uit Zuid-Siberië en Mongolië, maar thans op vele plaatsen in Nederland te vinden, in Maastricht in het Villapark, Zwingelput, Akersteenweg, Heerderweg, Hartgespan, *Leonurus cardiaca*, zeldzaam in Zuid-Limburg, gevonden langs de Amalia van Stolberglaan, Scherm-scheefbloem, *Iberis umbellata*, veel als sierplant toegepast, en gemakkelijk verwilderend. Aan Maastrichtenaars, die naar Lourdes pelgrimeren, is deze plant bekend, want ze wordt

veelvuldig in de Pyreneeën aangetroffen. Zij heet hier dan ook vrij algemeen „Lourdes-plant”. Hokjespeul, *Astragalus glycyphyllus*, gevonden langs de Bemelerweg, en ook langs de spoorlijn naar Eysden. Hennep, *Canabis sativa*, waarschijnlijk afkomstig uit vogelvoer, dat gestrooid is op voeder- of clandestiene vangplaatsen, evenals kropsla, *Lactuca sativa*. Van al deze planten deelde de heer Grégoire interessante bijzonderheden mede, die men kan vinden in de grote Heukels.

Als aanvulling op deze vondsten noemde de heer van Nieuwenhoven nog twee hem bekende vindplaatsen van tongvaren, *Phyllitis scolopendrium*, beide in Maastricht: een ervan, een oud muurtje langs de Sint Pieterskade, is inmiddels al weer verloren gegaan. Een andere bevindt zich in de nabijheid van de Bosse fronten.

---

te Heerlen op woensdag 9 september 1964

Vele leden hadden planten meegebracht, waarvan over het algemeen niets bijzonders te vertellen was. Een uitzondering vormde *Atropa belladonna*, door de heer **Bult** verzameld op het plein van zijn school, en waarschijnlijk aangevoerd met zand. Maar waar vandaan? De Wolfskers is uiterst zeldzaam in Zuid-Limburg, en elders in Nederland slechts adventief. Zij is slechts bekend van Epen, op welke groeiplaats de soort zich niet uitbreidt. Ook in het aansluitende Belgische gebied rond Teuven komt zij voor. Vroeger werd de plant gekweekt te Gulpen, van waaruit zij verwilderde bij de Gronzeler Put. Ook te Eysden werd zij opgemerkt, als vluchteling uit een tuin van een apotheker. Veel staat zij nog langs bosranden te La Calamine. In de Vogezen vindt men de plant veel op plaatsen waar bos gekapt werd. De Wolfskers behoort tot de familie van de Nachtschaden. Haar blad heeft waarde voor de farmacie. Volgens opgaven uit de literatuur heeft het eten van de fraaie zwarte bessen de dood van talrijke kinderen ten gevolge gehad. Vogels zoals lijsters, en ook kippen eten de bessen ongehinderd. Herkauwers en knaagdieren en ook slakken verorberen haar bladeren zonder nadelige gevolgen. **Br. Arnoud** liet een vlindertje zien, dat hij gekweekt had uit de springende boontjes, die **juffrouw Janssen** uit Canada had mee-

gebracht: *Carpacapsa saltitans*. Zie vergadering Heerlen van 15 januari 1964.

Vervolgens krijgt de heer Bult het woord: hij heeft op Terschelling op 21 augustus samen met zijn zoon een woudaapje waargenomen, een soort die voor dit eiland nog niet bekend was. De heer J. Conen zag kruisbekken in een dennenbos te Schaesberg op 28 augustus.

OVER DE RUITIJDEN VAN DE EEKHOORN, *SCIURUS VULGARIS* L. IN NEDERLAND

(with a summary)

door
P. J. H. van BREE & BEN J. G. FLIK
(Zoölogisch Museum, Amsterdam)

De meeste Nederlandse zoogdieren verhareen twee keer per jaar, een maal in het voorjaar of in de voorzomer en een keer in het najaar. Meestal is het verschil tussen de zomer- en de wintervacht, zo op het oog gezien, niet groot. Nauwkeurig onderzoek en meting van de haarlengten moeten dan uitmaken of we te maken hebben met een zomervacht dan wel een wintervacht. Bij enkele soorten echter is het verschil tussen de beide pelsen zo groot dat een ieder dat meteen zien kan, bijvoorbeeld bij de Hermelijn. Bij deze soort zijn de dieren in Nederland 's winters wit gekleurd en 's zomers bruin. Tussen een nauwelijks waarneembaar en een duidelijk verschil zijn natuurlijk allerlei tussenstadia.

De Eekhoorn is een soort waarbij men in Nederland het verschil betrekkelijk duidelijk zien kan. De dieren in wintervacht hebben een dichte pels met veel, meestal grijs gekleurd, onderhaar dat hen een wollig uiterlijk geeft. De dieren in zomervacht hebben een gladde pels met weinig onderhaar. Over het algemeen zijn de zomerdieren, juist door het minder ontwikkelde onderhaar, feller van kleur dan de dieren in de winter. Is een Eekhoorn aan het verhareen, dan kan men duidelijk het verschil zien tussen de plekken wollig winterhaar en glad zomerhaar.

Het verhareen is een proces dat plaats vindt onder invloed van de hypophyse. Wanneer het plaats vindt, hangt af van de dag-lengte en de temperatuur en is bij elke soort verschillend. Bij Eekhoorns (en waarschijnlijk ook bij andere

soorten) zijn nog meer invloeden van belang op de datum van het ruien, namelijk, een eventuele zwangerschap en bij jonge dieren, de datum van hun geboorte. Over het verharingsproces en het verloop ervan zijn enkele belangrijke artikelen gewijd, onder anderen door Lühring (1928), Kusnezov (1938) & Naumov (1934) (deze beide volgens Ognev, 1959), Kryltzov (1964) en ook in het interessante boek van de Engelse bioloog Shorten (1954) zijn notities over de verharing te vinden.

Men heeft vastgesteld, dat de vacht op de kop, het lichaam en de poten twee keer per jaar verhaart, de lange haren op de bovenranden van de oren (de oorpluimpjes) en de lange haren op de

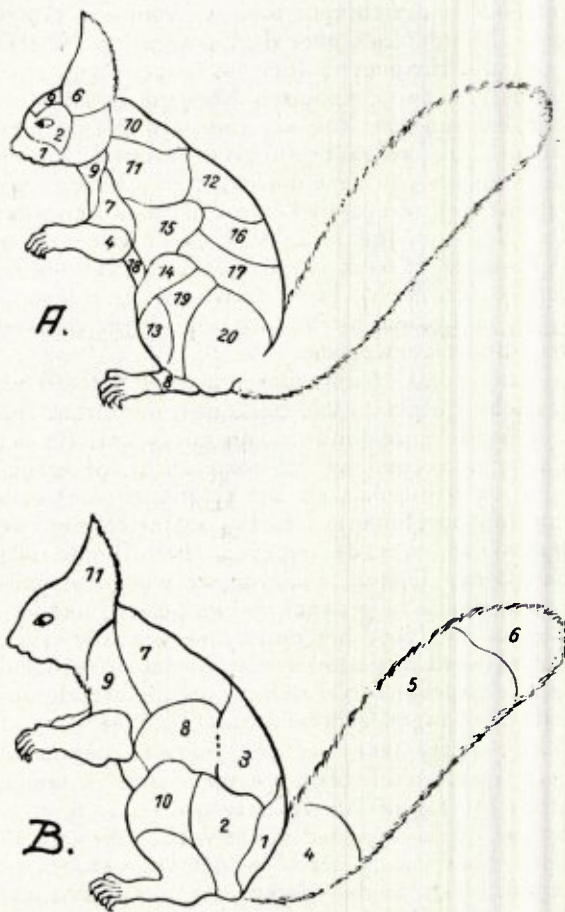

Fig. 1. Schema van het verhareen bij de Eekhoorn; A in het voorjaar, B in het najaar (naar Ognev, 1959).